

L'abitacion en Bearn : nom de familia e nom de casa (5)

Dinc a non i a pas hèra⁽¹⁾ que designavan tostems lo monde peu nom de casa. Quan parlàvatz deu *Pèire de Candau*, que volè díser qu'aqueth òmi e demorava a la maison *Candau*. Lo son nom d'estat civiu que podè estar *Bedat*, *Caubet*, *Larriu* o *Puchèu*, aquò rai, tots que l'aperavan *Pèire de Candau*. Que vau préner l'exemple deu men pair, Henri, qui demorè a la maison *Marsoo* dinc a 1954. Qu'avè 46 ans e tau monde deu vilatge qu'èra Henri de *Marsoo*. Que hasom marteror⁽²⁾ au mes de noveme - qu'èra la tradicion - e tota la familia que ns'acasim⁽³⁾ a *Tojar*. Au cap de quauques mes, lhèu drin mei, los qui'u seguivan⁽⁴⁾ que l'aperèn Henri de *Tojar*. Au dia de uei,⁽⁵⁾ que i a enquèra quauques ancians qui l'an sustot coneishut quan èra a *Marsoo*, que's sovienent de l'Henri de *Marsoo*.

En aqueuth briu,⁽⁶⁾ que pensi au men pairan, Pascau, qui hasó totun quate endrets : Lauret, Laslanas, lo Hau e *Marsoo*. Non l'èi pas coneishut donc yè tu saber⁽⁷⁾ si cambiè quate còps de nom ?

Los vailets, eths tanben, quan demoravan un sarròt⁽⁸⁾ d'annadas en un endret, que prenèn lo nom de la casa. Atau que'm rapèli deu Norbèrt de Mossenjoan (lo *Joan* que s'èra beròi conservat !) e deu Tòrt de Domèrc qui estó probable alebat⁽⁹⁾ a la grana guèrra. La soa infirmitat qu'avè hèit sautar lo son petit nom. E atau, la màger part deu monde non coneishèn pas lor nom de familia e dens lo dusau cas lo quiti petit nom!⁽¹⁰⁾ Aqueths vailets que perdèn las loas arradics personaus e familhaus - qui guardavan totun en l'estat civiu - mes qu'integraván ua comunautat hòrta qui èra la loa navèra familia. Que cau raperar que sovent, los vailets n'avèn pas nat ligams mei dab los lors.⁽¹¹⁾

La societat tradicionau que's bastiva donc a l'entorn de l'Ostau e de las soas tèrras. L'objectiu màger de l'eretèr(a) qu'èra de guardar l'integralitat deu ben e d'aver familia entà assegurar la seguida. Atau qu'èra l'anar⁽¹²⁾ deus proprietaris, mes tanben, dab ua mendra mesura, deus fermiers e deus bordèrs.

⁽¹⁾ « jusqu'à une époque récente » ⁽²⁾ « nous déménageâmes » ⁽³⁾ « nous nous installâmes » ⁽⁴⁾ « ceux qui avaient des relations suivies » ⁽⁵⁾ « actuellement » ⁽⁶⁾ « dans cet ordre d'idées » ⁽⁷⁾ « va t'en savoir » ⁽⁸⁾ « un grand nombre » ⁽⁹⁾ « blessé » ⁽¹⁰⁾ « même le prénom » ⁽¹¹⁾ « n'avaient plus de relations avec leurs familles » ⁽¹²⁾ « façon d'être ».

Presar*

Au començar deu siècle 20, que i avè enquèra monde qui presavan. Mei d'un còp, la mair que'm contè que la soa granmair vaduda en 1849 e presava. Non l'empachè pas de vâder vielha : 88 ans, çò qui n'èra pas mau per aqueths temps ! Qu'ei au siècle 19 que la cigarreta, drin a drin, remplacè lo presar deu tabac. Per aquestes torns, que demandèi donc a ua cosiòta :

- *Alavetz que presava lo granpair ?*
- *Oc, qu'avè tobaquèras en còrn.*** *Que n'avè duas o tres e tostems ua a la pòcha. Que's hicava drin de tabac au caputh deus dits o en lo clòt de la man e qu'ac respirava. Autanlèu que's hicava a estornegar ! Que l'entenèn a quilomètres !*
- *E n'i avè hèra de monde qui presavan ?*
- *Non, sonque quauques uns deu son temps. Que'm rapèla, que'us disè atau : « E vòs ua presa ? »*
- *E las hemnas ?*
- *Non, non. Ne n'èi pas jamei vist nada a presar.*

*« priser, c'est-à-dire sniffer, inspirer une narine après l'autre du tabac spécial très fin placé dans le creux de la main »
**« tabatières réalisées à partir du bout d'une corne, vraisemblablement celle d'un bovin ».

Arrepoèr

*Tot cuu qui s'ei vist
Que's vòu tornar véder*

Quin se pòt explicar aqueste arrepoèr ? Lhèu qu'ei tà's trufar d'ua persona hèra lèda tocada peu narcissisme ?